

DOI: <https://doi.org/10.54937/2024.9788056111024.45-54>

RITUALE AGRIENSE, PRAMENŤ VYSLUHOVANIA SVÄTENÍN NA ÚZEMÍ KOŠICKEJ DIECÉZY

✉ Dénes TAKÁCS

RITUALE AGRIENSE, THE SOURCE OF THE CELEBRATION OF THE SACRAMENTALS IN THE TERRITORY OF THE DIOCESE OF KOŠICE

¹ Teologická fakulta, Hlavná 89, 040 01 Košice, Slovenská republika✉ Email: dionyztakacs@gmail.com ORCID iD: 0009-0004-0897-1976 Competing interests: The author declare no competing interests. Publisher's Note: Catholic University in Ružomberok stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations. Copyright: © 2024 by the authors.

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>) This license allows reusers to distribute, remix, adapt, and build upon the material in any medium or format, so long as attribution is given to the creator. The license allows for commercial use.

 Review text in the conference proceeding: Contributions published in proceedings were reviewed by members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.

ABSTRAKT

Po Tridentskom koncile na území Uhorska na uľahčenie každodennej služby kňazov diecézni biskupi dbali na to, aby kňazi mali k dispozícii knihu, ktorá by obsahovala vysluhovanie sviatostí a svätenín. Územie dnešnej Košickej arcidiecézy patrilo do Jágerskej diecézy do roku 1804, ale v podstate aj po založení biskupstva naďalej boli na vysluhovanie svätenín používané aktuálne vydania *Rituale Agriense* (RA), lebo platila zásada, že arcibiskup vydával liturgické knihy pre celé územie svojho arcibiskupstva. Tieto RA boli najrozšírenejšie liturgické knihy po *Missale Romanum*, lebo boli používané v každodennej liturgickej praxi. Aj súčasné *Rituale Romanum*, ktoré bolo publikované po obnove Druhého vatikánskeho koncilu, vychádza z týchto pôvodných rituálov, pričom niektoré nové požehnania a sväteniny, kým tie nepotrebné už neuvádza.

Ľúčové slová: rituál, sväteniny, *rituale agriense*, *rituale romanum*,

ABSTRACT

*After the Council of Trent in the territory of Hungary, in order to facilitate the daily service of the priests, the diocesan bishops made sure that the priests had at their disposal a book that contained the celebration of the sacraments and sacramentals. The territory of today's Archdiocese of Košice belonged to the Jäger Diocese until 1804, but basically, even after the foundation of the diocese, the current editions of the *Rituale Agriense* (RA) continued to be used for the celebration of sacraments, because the principle applied was that the archbishop published liturgical books for the entire territory of his archdiocese. These RAs were the most widespread liturgical books after the Roman Missal, because they were used in daily liturgical practice. Even the current *Rituale Romanum*, which was published after the renewal of the Second Vatican Council, is based on these original rituals, but it introduces some new blessings and sacramentals, while it no longer mentions which are no longer necessary.*

Key words: ritual, sacramentals, *rituale agriense*, *rituale romanum*,

ÚVOD

Čo to je Rituale Romanum?

Latinský obrad je vlastným obradom rímskokatolíckej cirkvi. V jej histórii postupne, organicky vznikali všetky obrady slávené spoločenstvom cirkvi a sviatosti a sväteniny vysluhované veriacim. Keďže vysluhovateľ, kňaz, biskup si nemohol pamätať naspamäť všetky ustálené modlitby, bolo potrebné ich zozbierať a systematicky zostaviť do jedného celku. Pred vznikom *Rituale Romanum* (RR) boli to rôzne sakramentáre a agendáre, ktoré sa dostali na všetky územia, kde sa šírilo kresťanstvo. Pred vynájdením kníhtlače tieto knihy ručne prepisovali hlavne v kláštoroch, boli preto veľmi drahé a boli dlhodobo používané.

Tridentský koncil (1545-1563) sa zaoberal obnovou katolíckej viery, chcel očistiť a zjednotiť všetky oblasti života viery, vrátane liturgie svätej omše, vysluhovania sviatostí a svätenín.

Preto pápež Pius V. publikoval v roku 1566 nový *Missale Romanum*, *Breviár*, aj *Katechizmus*, ale publikovanie obnoveného *Rituale Romanum* uskutočnil až pápež Pavol V. v roku 1614, keď vydáva svoj RR1614 v Ríme, v rozsahu 236 strán, ktorého kritické vydanie bolo publikované napr. *Rituale Romanum. Editio Princeps* (1614). *Edizione anastatica, Introduzione e Appendice a cura di Manlio SODI* — Juan Javier Flores ARCAS. Citta del Vaticano 2004.

Tento Rituál bol potom obnovený v roku 1925, keď pápež Pius XI. publikuje obnovené vydanie, lebo vznikol nedávno pred tým prvý CIC – Kódex kánonického práva, a bolo treba upresniť niektoré rubriky v RR.¹

Ďalšiu obnovu RR prináša pápež Pius XII. v roku 1952. Za jeho pontifikátu bol neskôr upravovaný aj *Missale Romanum*, v rámci prebiehajúcich snáh liturgického hnutia o obnovu latinského obradu.²

Je dôležité povedať, že všetky Rituály, ktoré neskôr publikovali jednotlivé diecézy, či to bolo *Rituale Strigoniense*, alebo *Rituale Agriense*, vo veľkej miere kopírujú rímske vydania, editio typica, iba na titulnej stránke je uvedené meno diecézneho biskupa, rok, miesto vytlačenia, a ďalšie informácie, ale obsah je v princípe ten istý: lebo v celej katolíckej cirkvi latinského obradu vysluhovali tých istých 7 sviatostí, hlavné sväteniny boli tie isté, pri podrobnom skúmaní RA ale môžeme zistiť niektoré miestne požehnaná, ktoré inde neboli prítomné.

Môžeme teda konštatovať, že kniha *Rituale Romanum* slúži na vysluhovanie sviatostí, svätenín, obsahuje tiež bohaté rubriky a predpisy, ktoré mal vysluhovateľ dodržiavať pred tým, než pristúpil ku konkrétnemu liturgickému sláveniu.

¹*Rituale Romanum*, Pauli V. pontifici maximi iussu editum aliorumque pontificum cura recognitum atque auctoritate s(anctissimi) d(omini) n(ostri) PII PAPÆ XI ad normam Codis Iuris Canonici accommodatum. Romæ, editio iuxta typicam Vaticanam, 1925

²*Rituale romanum* Pauli V. pontifici maximi iussu editum aliorumque pontificum cura recognitum atque ad normam Codicis Iuris Canonici accommodatum s(anctissimi) d(omini) n(ostri) PII PAPÆ XII auctoritate ordinatum et auctum. Romæ, typis polyglottis Vaticanis, 1952

RITUALE AGRIENSE

Čo to je Rituale Agriense?

Územie Košickej arcidiecézy patrilo od roku 1004 do 1804 do Jágerskej diecézy, z ktorého bolo vyčlenené. Posledným jágerským biskupom, ktorý ešte spravoval rozsiahlu Jágerskú diecézu, bol gróf Karol Esterházy. Po jeho smrti sám cisár František Jozef I. navrhoval, aby Jágerská diecéza bola rozdelená na tri – na Jágerskú, Szatmársku a Košickú. Cisár František Jozef I. dňa 23. marca 1804 založil Košické a Szatmárske biskupstvo a povýšil Jágerské biskupstvo na arcibiskupstvo. v ten istý deň menoval aj nových biskupov. Za košického biskupa vymenoval Andreja Szabóa, ostrihomského kanonika. Pápež Pius VII. 9. augusta 1804 potvrdil bullou „In universa Gregis Dominici cura“ rozdelenie Jágerského biskupstva. Touto bullou založil a určil hranice Košického a Szatmárskeho biskupstva, menoval nových biskupov a zároveň ohraničil územie Jágerskej diecézy a jágerského biskupa povýšil na arcibiskupa a metropolitu. Týmto bolo Jágerské biskupstvo povýšené na arcibiskupstvo.³

Rituale Agriense (RA) je tedavydaním Rituale Romanum pre potreby vysluhovania sviatostí a svätenín na území Jágerskej diecézy.

Poznáme vydania z rokov 1666 (biskup Pálffy), 1702 (biskup Telekessy), 1768 (biskup Eszterházy), 1815 (arcibiskup Fischer), 1898 (arcibiskup Samassa).⁴

Rituale Agriense 1666

Rituale vytlačil Hieronymus Verdussen v Potterndorfe medzi 1666-1669. Jeden exemplár sa nachádza v OSZK Budapešť, RMK III 2358a. s titulom: Rituale Agriense seu formula agendorum in administratione sacramentorum ac ceteris Ecclesiae publicis functionibus.

V čase publikovania menovaného rituálu Jágerským biskupom bol Tomáš Pálffy (1660-1669). Narodil sa vo Viedni, študoval v Trnave. Od roku 1641 svoje štúdiá pokračoval v Ríme. Po návrate domov od 1648 bol kanonikom v Ostrihome a titulárnym opátom v Balte. v roku 1649 sa stal Zvolenským arcidekanom. v roku 1650 sa stal biskupom v Čanáde, v 1658 biskupom vo Vacove, potom v 1660 jágerským biskupom. v roku 1670 sa stal dvorným kancelárom a v 1671 ho menovali za nitrianskeho biskupa. Viackrát vystupoval proti Leopoldovi I. kvôli jeho protimaďarskej politike.⁵

K tomuto vydaniu RA môžeme poznamenať, že v dobe vzniku knihy biskup Pálffy sídlil v Jasove a v Košiciach, keďže biskupské mesto Jáger (Eger) bolo okupované Osmanmi.

Vo svojej úvodnej bule prosí všetkých kňazov svojej diecézy, aby všetky sviatosti a sväteniny a posvätné úkony vysluhovali podľa tejto knihy, aby zachovali všetky liturgické predpisy a nezabudli pomodliť sa za neho. Stojí za zmienku, že bula bola podpísaná v Košiciach, v biskupskej rezidencii v roku Pána 1666.⁶

Rituale Agriense 1702

Biskup Štefan Telekessy sa narodil v roku 1633 a zomrel v roku 1715 v Jágrí. Od roku 1699 bol jágerským biskupom. Pochádzal zo šľachtickej rodiny. Za kňaza vyštudoval v Trnave, neskôr pokračoval štúdiá v Ríme, kde bol aj vysvätený za kňaza v 1660. Po svojom návrate pôsobil v Rožňave, potom v Lipovníku, nakoniec v obci Sárvár. v roku 1675 bol vymenovaný za kanonika,

³Porov.: <https://www.ke-arcidieceza.sk/sk/poslanie-a-historia> (27. 04. 2023)

⁴Porov.: Varga Benjámín: Magyrországi rituálék az újkorban. Szakdolgozat. Budapest 2012. s. 48.

⁵Porov.: Pálffy Tamás in: <https://www.arcanum.com/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/p-77238/palfy-tamas-77288/> (27. 04. 2023)

⁶„*Quod a nobis Pastoralis muneris exigit ratio, in eam curam toto pectore incumbere coronamur, ut cuncti sub nostra Dioecesi constituti, quantum Deo adjutore fieri potest, antiquos hujus Episcopalis Iauriensis Ecclesiae in administrandis Sacramentis, caeterisque Sacris functionibus adimplendis ritus observent. Quare Ritualia injuria temporum jam quasi trita, et vetustate aboleta, accurate recudi Rituali Strigoninsi conforme, consultum putavimus. Vos igitur Fratres dilectissimi quorum cura animarum interest, Paterno affectu in Domino hortamur, atque in Virtute sancte Obedientiae imperamus: ut in administrandis Sacramentis, aliisque functionibus Sacris peragendis, isto recenter recuso Rituali utamini, nec quis alios in Caeremoniis Sacris agendis adhibere ritus audeat, et praesumat Sed huic Ecclesiae, vos conformare studeatis, Valet, et Deum omnipotentem etiam pro Nobis orate. Datum Cassoviae ex solita Residentia nostra Episcopali. Anno Domini, Millesimo, Sexcentesimo, Sexagesimo, Sexo.*” – prepis časti úvodnej buly. Rituale Agriense, 1666, Országos Széchényi Könyvtár, B1/RMK III. 2358a

v roku 1677 sa stal prepoštom. v roku 1689 ho kráľ menoval za čanádskeho biskupa, ale jeho diecéza bola okupovaná Osmanmi, preto v roku 1699 ho kráľ menoval za jágerského biskupa. Vo svojej novej diecéze nenašiel veľa spolupracovníkov, preto počas jeho biskupskej služby vysvätil vyše 200 kňazov. Úspešne organizoval rekatolizáciu svojej diecézy. Zapájal sa aj do politického života, podporoval Rákócziho hnutie za samostatnosť Uhorska, preto ku koncu roka 1709 ho pápež Klement XI. odvolal z úradu jágerského biskupa. Pri inštalácii jeho nástupcu, biskupa Imre Csákyho, osobne biskup Telekessy protestoval, a tiež kňazi chceli naspäť svojho pôvodného biskupa, preto v roku 1711 mu vrátili jágerský biskupský stolec. Stihol ešte obnoviť kňazský seminár v meste Jáger a začal s budovaním novej katedrály, ale dokončenie nezažil, lebo zomrel 3. marca 1715.⁷

Jágerský biskup Štefan Telekessy vydal svoje RA v roku 1702. Knihu vytlačili vo Viedni, obsahuje 299 strán. Jeden exemplár sa nachádza v OSZK Budapešť, pod značkou RMK. III. 4334.⁸

RA 1702 biskup Telekessy vo svojej úvodnej bule píše: „Nič vznešejšie a doležitejšie v Cirkvi nie je, ako vysluhovanie sviatostí na spásu ľudstva, ktoré ustanovil Náš Pán Ježiš Kristus, preto je vhodné, aby farár alebo iný kňaz, všetkým vhodne pripraveným ktorí to žiadajú, vyslúžil tieto sviatosti.”⁹

Zaujímavosťou tohto vydania RA je, že po časti textov Rituálu obsahuje závery Trnavskej synody z roku 1621, ako aj veľmi krátky výňatok z Missale Romanum, s najčastejšie používanými omšovými textami, prefácie, formuláre a kánon omše.

Rituale Agriense 1768

Biskup Karol Eszterházy sa narodil v Bratislave v roku 1725 a zomrel v Jágrí 14. marca 1799.

Gymnázium vyštudoval v Bratislave, filozofiu v Trnave. Už ako novic jezuitov dostal titul prepošt ráťótsky. v teologických štúdiách pokračoval v Ríme na kollégiu Germanicum-Hungaricum, kde v roku 1748 získal doktorát z teológie. v auguste 1748 bol vysvätený za kňaza. Pôsobil ako kaplán v meste Pápa, od roku 1752 bol kanonikom v Ostrihome, od 1755 bratislavský prepošt. v roku 1759 bol menovaný za diecézneho biskupa v diecéze Vác(Vacov). Počas svojho pôsobenia vizitoval diecézu, reformoval výchovu kňazov, reorganizoval diecézny archív, rozšíril budovu seminára a všetkých svojich bohoslovcov zhromaždil v meste Vacov. Začal budovať súčasnú katedrálu v meste Vacov, a hoci bol už v novembri 1761 menovaný za jágerského biskupa, mesto Vacov kvôli začatým prácam na katedrále opustil až v júni 1762. v diecéze Jáger dal postaviť v 17 obciach kostol, 16 obciach farskú budovu a školu. Na jeseň 1762 začal budovať dvojposchodové lýceum v Jágrí, ktoré bolo hotové v 1766. Rozšíril knižnicu, nakúpil vybavenie pre planetárium. s jeho pomocou otvorili prvú lekársku školu v Uhorsku v Jágrí v roku 1769. Svoje RA publikoval v 1768. Po jeho smrti bola Jágerská diecéza skoro 5 rokov bez biskupa, vtedy rozdelili územie diecézy na Jágerské arcibiskupstvo, Košické a Satmárske biskupstvo.¹⁰

Na titulnej strane jeho RA 1768 čítame:

„*Rituale Agriense, seu formula agendorum in administratione sacramentorum ac caeteris ecclesiae publicis functionibus, iussu et autoritate excellentissimi illustrissimi ac reverendissimi domini, domini CAROLI e comitibus ESZTERHAZY de Galantha, perpetui in Frakno arcium et dominiorum Pápa, Ugod et Devecser haereditarii domini, Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopi Agriensis, incl(ytorum) comitatum Hevess et Exterioris Szólnok articulariter unitorum supremi et perpetui comitis, utriusque s(acratissmae) caes(areae) et apost(olicae) regiae maiest(at)is status consil(iarii) actual(is) intimi etc. etc. Agriae, typis scholae episcopalis, 1768*”¹¹

Kniha obsahuje 300 strán. Jeden exemplár tejto knihy sa nachádza v OSZK Budapest, pod číslom B1, inventárne číslo 308.390.

⁷Porov. Telekesi István in: József Szinnyei: Magyar írók élete és munkái I–XIV. Budapest: Hornyánszky. 1891–1914. online: <https://mek.oszk.hu/03600/03630/html>, dňa 2. 04. 2024, Porov. tiež: Telekessy István in: Magyar katolikus lexikon I–XVII. Főszerk. Diós István; szerk. Viczián János. Budapest: Szent István Társulat. 1993–2014. online: <https://lexikon.katolikus.hu/T/Telekessy.html>, dňa 2.04. 2024.

⁸ Porov: Benjámín Varga: Magyarországi rituálék az újkorban. Szakdolgozat. Budapest 2012. s. 48.

⁹Porv: RA 1702, s. 2-3. RMK. III. 4334

¹⁰ Porov. Karol Eszterházy. In: Katolikus Lexikon. Online: <https://lexikon.katolikus.hu/E/Eszterh%C3%A1zy.html> dňa 2. 04. 2024

¹¹ Porov: Benjámín Varga: Magyarországi rituálék az újkorban. Szakdolgozat. Budapest 2012. s. 48.

Rituale Agriense 1815

Jágerský arcibiskup Štefan Fischer, barón zo Zvolenskej Slatiny, narodil sa v obci Bačkov, v Zemplínskej stolici, 11. októbra 1751. Študoval v Košiciach, v Sabinove, v Kaloči, v Pešti a v Trnave. Od novembra 1776 bol bohoslovcom v Jágri, od 31. októbra 1778 sa stal študentom Collegium Germanicum et Hungaricum v Ríme, kde sa stal doktorom filozofie a teológie. 18. apríla 1781 sa vrátil domov ako vysvätený kňaz. Od 15. augusta 1781 bol kaplánom v Jágri. 26. apríla 1783 farár v Hevesi. 5. marca 1784 bol menovaný kanonikom v Jágri, od 5. novembra 1785 arcidekan v Tarcafő. 20. novembra 1790 sa stal titulárnym opátom v Batta. 8. apríla 1797 sa stal strážcom katedrálneho pokladu. 20. novembra 1801 bol zvoleným titulárnym biskupom z Dulcína. 8. augusta 1803 sa stal kapitulným vikárom. 2. júna 1803 sa stal prvým biskupom novozaloženej Satmárskej diecézy. Biskupskú vysviacku prijal v Jágri 18. novembra 1804. Svoju diecézu kánonicky prebral 12. februára 1805. 27. júna 1807 bol menovaným jágerským arcibiskupom, 18. septembra bol potvrdený, 16. marca 1808 bol inštalovaný za jágerského arcibiskupa. v rokoch 1809-1819 bol zástupcom primasa v svetských otázkach. Jeho nástupcom na sídle titulárneho biskupa dulcinského bol Ján Arady. 10. júla 1807 v Satmárskom biskupstve Peter Klobusiczky. v Jágri jeho biskupstvo bolo uprázdnené od júla 1822 do marca 1827, kedy 9. apríla 1827 nastúpil arcibiskup Ján Pyrker. Zomrel v Jágri, 4. júla 1822.¹²

Jeho RA 1815 bolo vydané v Budíne, v Kráľovskej univerzitnej tlačiarni v Pešti. Kniha má rozsah 595 strán. Nachádza sa v knižnici mnohých farských úradov.¹³Počas pôsobenia jágerského arcibiskupa Štefana Fischera v Košiciach pôsobili prvý košický biskup Andrej Szabó (1804-1819) a Štefan Cseh (1821-1831).¹⁴

Arcibiskup Štefan Fischer v úvodnej bule upozorňuje svojich kňazov, že obrady exorcizmu boli vynechané z tohto vydania, keďže tento obrad môže vykonávať iba kňaz s písomným povolením svojho biskupa, a text a obrady sú publikované v *Rituale Romanum*. Chcel zachovať prehľadné usporiadanie celého rituálu a primerane veľké písmená, pričom obsírny rozsah modlitieb exorcizmu by nadmerne rozšíril túto knihu. Tiež povzbudzuje svojich kňazov aby vždy dôstojne vysluhovali všetky sviatosti a sväteniny, všetky posvätné úkony, a aby veriaci ktorí prijímajú milosti sviatostí a svätenín, boli náležite pripravení a disponovaní.

Rituale Agriense 1898

Jágerský arcibiskup Jozef Samassa sa narodil v Zlatých Moravciach 30. septembra 1828. Študoval v Nitre, v Leviciach, v Ostrihome. Filozofické štúdiá absolvoval ako bohoslovec v Trnave od roku 1844, teologické štúdiá absolvoval vo Viedni v Pazmáneu. Ordinovaný bol 23. júla 1852. Dva roky pôsobil v Trnave, v Arcibiskupskom hlavnom gymnáziu vyučoval grécky jazyk a literatúru, od roku 1854 bol v Centrálnom seminári prefektom štúdií. Od 1859 prednášal na katedre biblických vied na Teologickej fakulte v Ostrihome. Od 14. apríla 1861 prednášal na Peštianskej univerzite na katedre biblických vied. v rokoch 1869-70 v Zlatých Moravciach bol poslancom národnej rady. Na príhovor Ferenc Deáka predkladal na Ministerstve kultu katolíckej problematiky a otázky. 23. septembra 1869 bol menovaný za titulárneho fôldvári opáta a za ostrihonského kanonika. Do roku 1875 znova bol poslancom Národnej rady. 1. januára 1871 bol zvolený za Spišského diecézneho biskupa. Pius IX. ho potvrdil 26. júna. 30. júla 1871 prijal biskupskú konsekráciu, 27. augusta bola jeho intronizácia. Usporiadal finančnú situáciu kléru diecézy, dal opraviť Kaplnku Zápoľských v Spišskej Kapitule. Dňa 18. júna 1873 bol menovaný za jágerského arcibiskupa. 29. augusta bol intronizovaný v Jágri. v roku 1888 dostal titul pápežského preláta. v roku 1896 ho Univerzita v Budapešti zvolila za doktora cirkevného práva. 6. decembra 1906 bol kreovaný kardinálom. Podporoval postavenie kostolov

¹²Porov. Fischer István in: <http://lexikon.katolikus.hu/F/Fischer.html> (27. 04. 2023)

¹³*Rituale Agriense seu FORMULA AGENDORUM in Administratione Sacramentorum et CAeteris Ecclesiae Publicis Functionibus, Jussu et Auctoritate Excelentissimi, Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Stephani e liberis baronibus Fischer de Nagy-Szalatnya Perpetui in Batskó, Miseratione Diniva Metropolitanae Ecclesiae Agriensis Archi-Episcopi, S. C. et R. A. M. Actualis intimi status, et ad Excelsum consilium Locummitatum Hevess, et Exterioris Szolnok Articulariter Untorum Perpetui Supremi Comititis, Novis Curis Editum, Emendatum, et Auctum. Budaë, Typis Regiae Universitatis Pestanae. 1815.*

¹⁴Porov: Hišem C.: Prehľadné dejiny Košickej arcidiecézy, 2010, s. 103, 116.

v obciach Ózd, Kótaj, Vécs, Kisújszállás a Sajókaza. v roku 1901 suma jeho milodarov prekročila 3 milióny korún. Stal sa čestným občanom Jágru. Svoju diamantovú svätú omšu celebraval 23. júla 1912. Zomrel 20. augusta 1912 v Jágru. Jeho nástupcom na čele Spišského biskupstva sa stal 28. februára 1874 Juraj Császka, v Jágerskej arcidiecéze 21. augusta 1912 Ľudovít Szmrecsányi¹⁵

Počas jeho dlhého pôsobenia na čele Jágerského arcibiskupstva v našej Košickej diecéze pôsobili títo biskupi: Ján Perger (1868-1876), Konštantín Schuster (1877-1887), Žigmund Bubics (1887-1907) a Augustín Fischer-Colbrie (1907-1925)¹⁶

Arcibiskup Jozef Samassa vydáva v roku 1898 na Veľkonočnú nedeľu, teda 10. apríla, svoje *Rituale Agriense*. Rímskym pápežom vtedy bol Lev XIII.

Na titulnej strane tohto rituálu je uvedené: „*Rituale Agriense, Jussu et auctoritate excellentissimi, illustrissimi ac reverendissimi Domini Josephi Samassa etc. etc. Novis curis editum, emendatum et auctum. Agriae Typis Lycei Archiepiscopalis Agriensis 1898*“ Tento Rituál sa tiež nachádza v knižniciach farských úradov, je pomerne rozšírený a zachovaný k nahliadnutiu.

Arcibiskup v úvodnej bule uvádza, že práce na novom vydaní RA 1898 už začal jeho predchodca, arcibiskup Vojtech Bartakovics, a tiež žiadali nový rituál aj biskupi zo sufragánnych diecéz. Preto všetko starostlivo preskúmali a dôkladne pripravili k novému vydaniu, pokračujúc prácu svojho predchodcu. Tiež povzbudzuje svojich kňazov, aby dodržiavali liturgické predpisy na posvätenie Božieho ľudu a na platné vysluhovanie sviatostí a sviätenín.

VÝSLEDKY

V našej práci sme zozbierali dostupné vedomosti o vydaniach *Rituale Agriense*, ktoré po stáročia slúžili na vysluhovanie sviatostí a sviätenín aj na dnešnom území Košickej arcidiecézy. Momentálne nemáme vedomosť o ďalších vydaniach RA, poznáme iba týchto 5 vydaní. Vydania RA otvárajú akoby okno do histórie liturgie, Zisťujeme z nich, čo kedy a ako sa modlili naši predkovia, ako boli vysluhované sviatosti z ktorých žil a žije Boží ľud, ktoré sviäteniny sa vysluhovali, aké procesie boli, aké iné požehnania používali. Táto naša práca robí len prierez jestujúcimi vydaniami týchto osobitných rituálov, keďže podrobné preskúmanie ich obsahu je mimo rozsah tohto príspevku.

Vo všetkých vydaniach vidíme, ako používala Cirkev pri vysluhovaní krstu a sviatosti manželstva rôzne otázky v reči ľudu: všade je uvádzaný latinský originál, a preklad do reči požívaných v tej dobe – slovenčina, maďarčina, a nemčina. Aj z toho je vidno, že Cirkev v Uhorsku sa snažila prihovoriť ku svojim veriacim v ich vlastnej reči v rámci jednotlivých obradov, keď to rubriky dovoľovali. Všetky hlavné modlitby a požehnania boli ale prednášané v posvätnom obradnom jazyku, v latinčine.

DISKUSIA

Kam má smerovať vydávanie liturgických kníh v rámci jednotlivých krajín? Je dôležité mať dostupné všetky potrebné knihy v čo najvernejšom preklade originálu. Tiež je potrebné zohľadňovať rôzne miestne tradície a zvyky. Takým príkladom je kniha *Požehnania* z roku 2012, ktorá obsahuje zozbierané požehnania publikované v Direktóriách počas vyše 20 rokov. Túto knihu zostavili v súlade s 39. bodom Benedikcionála, aby sme mali na Slovensku partikulárny rituál, ktorý obsahuje rôzne sviäteniny, často aj nové, napríklad požehnanie adventného venca. Máme teda obrad požehnania adventného venca, ktorý síce pochádza z protestantského prostredia, ale dnes si už nevieme bez neho predstaviť adventné obdobie v našich kostoloch. v čase vydávania Jágerského rituálu však taký obrad ani prax nejstvovali. Starou záležitosťou sú zase jasličky, na znázornenie scény narodenia Ježiša Krista, ktorých požehnanie na Vianoce je zvykom i v dnešnej dobe.

Zaujímavosťou je, že požehnanie veľkonočných jedál nájdeme vo všetkých hore menovaných RA, a tiež, že niektoré požehnania dodnes prežili medzi veriacimi: prinášajú požehnať jablká na sviatok sv. Blažeja (Drienovec a inde), víno na sv. Jána, pričom by sme mohli menovať aj iné druhy požehnaní.

¹⁵ Porov. Samassa József in: <http://lexikon.katolikus.hu/S/Samassa.html> dňa 26. 04. 2023

¹⁶ Porov. Hišem C.: *Prehľadné dejiny Košickej arcidiecézy*, 2010, s. 151, 157., 164., 175.,

ZÁVER

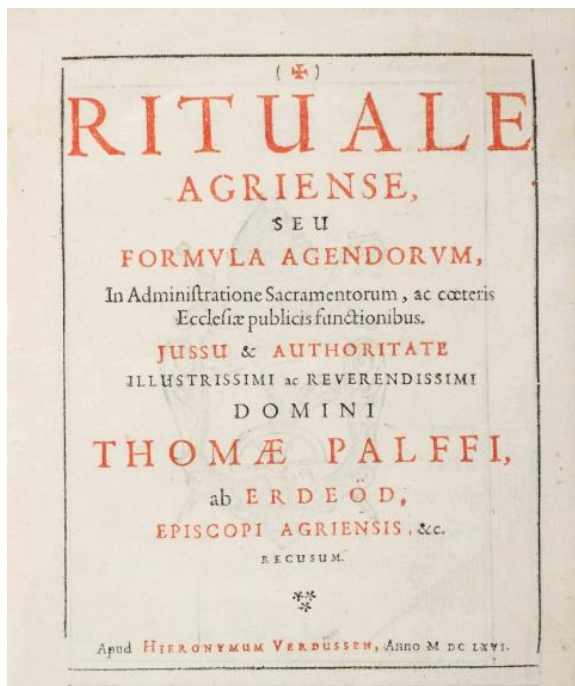
Pri skúmaní starých historických prameňov platí latinské „*historia est magistra vitae*.“ Je veľmi dôležité, čo zdôrazňoval pápež Benedikt XVI. v otázke liturgie, aby sme boli ako dobrý hospodár, ktorý zo svojich pokladov vynáša veci nové aj staré. Netreba sa báť novostí, ktoré prináša naša doba, treba na nich primerane reagovať. Ale treba poznať aj staré: zbožnosť našich predkov, ktorý stáročia boli požehnávaní, krstení, sobášení a pochovávaní práve pomocou týchto starobylých rituálov: ktorých obrady sú hlboko zapísané v srdciach nášho veriaceho ľudu.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

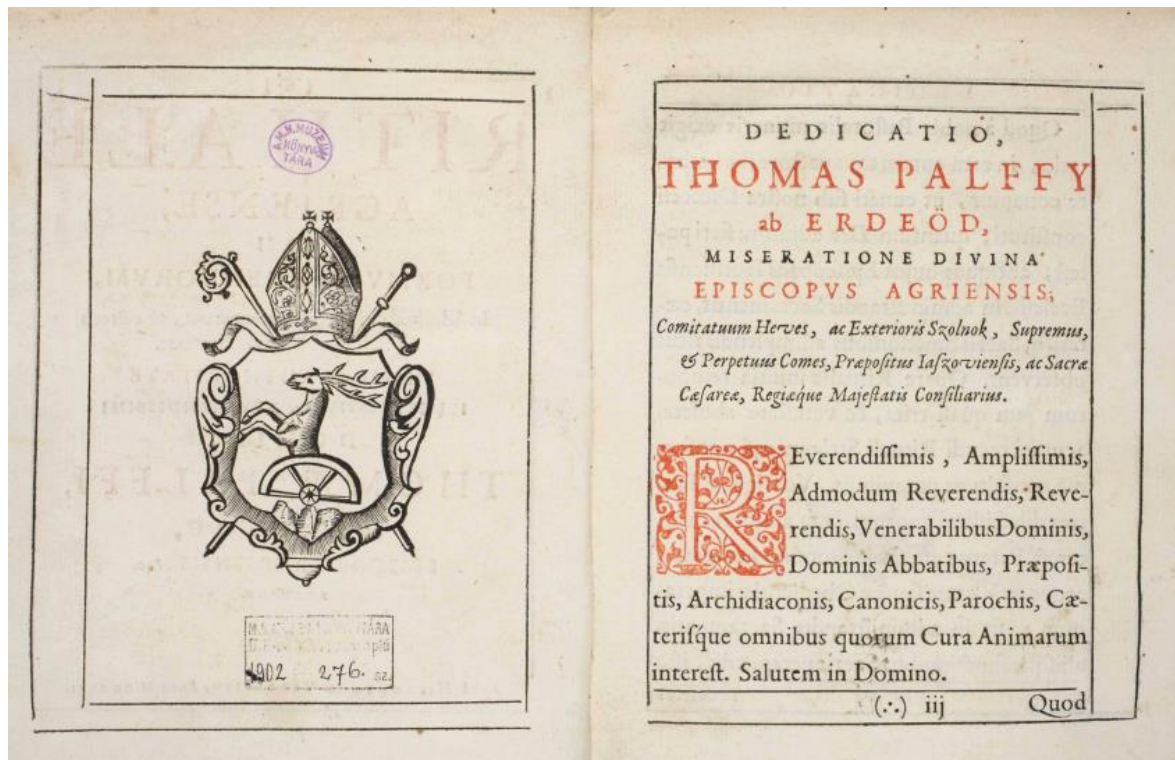
- [1] *Rituale Romanum*, Pauli V. pontifici maximi iussu editum aliorumque pontificum cura recognitum atque auctoritate s(anctissimi) d(omini) n(ostri) PII PAPÆ XI ad normam Codis Iuris Canonici accommodatum. Romæ, editio iuxta typicam Vaticanam, 1925
- [2] *Rituale romanum Pauli V. pontifici maximi iussu editum aliorumque pontificum cura recognitum atque ad normam Codicis Iuris Canonici accommodatum s(anctissimi) d(omini) n(ostri) PII PAPÆ XII auctoritate ordinatum et auctum*. Romæ, typis polyglottis Vaticanis, 1952
- [3] Košická arcidiecéza: Poslanie a história [on-line] Available on - URL: ><https://www.ke-arcidieceza.sk/sk/poslanie-a-historia.htm>< [cit. 2023-04-27]
- [4] Varga Benjámín: *Magyrországi rituálék az újkorban*. Szakdolgozat. Budapest 2012. s. 48. [pdf] Available on - URL: >[Magyarorszag_i_ritualek_az_ujkorban_1625-.pdf](https://elte.hu/magyarorszag_i_ritualek_az_ujkorban_1625-.pdf) (elte.hu).htm< [cit. 2024-04-10]
- [5] Pálffy Tamás in: *Magyar életrajzi lexikon*. Available on - URL: ><https://www.arcanum.com/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/p-77238/palffy-tamas-77288/.htm>< [cit. 2023-04-27]
- [6] *Rituale Agriense*, 1666. In: Országos Széchényi Könyvtár, B1/RMK III. 2358a
- [7] Telekesi István in: József Szinnyi: *Magyar írók élete és munkái I–XIV*. Budapest: Hornyánszky. 1891–1914. [on-line] Available on – URL ><https://mek.oszk.hu/03600/03630/html.htm>< [cit. 2024-04-02]. Porov.: tiež: Telekessy István in: *Magyar katolikus lexikon I–XVII*. Főszerk. Diós István; szerk. Viczián János. Budapest: Szent István Társulat. 1993–2014. [on-line] Available on – URL ><https://lexikon.katolikus.hu/T/Telekessy.html>< [cit. 2024-04-02]
- [8] Varga Benjámín: *Magyrországi rituálék az újkorban*. Szakdolgozat. Budapest 2012. s. 48. [pdf] Available on - URL: >[Magyarorszag_i_ritualek_az_ujkorban_1625-.pdf](https://elte.hu/magyarorszag_i_ritualek_az_ujkorban_1625-.pdf) (elte.hu).htm< [cit. 2024-04-10]
- [9] *Rituale Agriense* 1702, s. 2-3. In: Országos Széchényi Könyvtár, RMK. III. 4334
- [10] Karol Eszterházy. In: *Katolikus Lexikon*. [on-line] Available on – URL ><https://lexikon.katolikus.hu/E/Eszterh%C3%A1zy.html>< [cit. 2024-04-02]
- [11] Varga Benjámín: *Magyrországi rituálék az újkorban*. Szakdolgozat. Budapest 2012. s. 48. [pdf] Available on - URL: >[Magyarorszag_i_ritualek_az_ujkorban_1625-.pdf](https://elte.hu/magyarorszag_i_ritualek_az_ujkorban_1625-.pdf) (elte.hu).htm< [cit. 2024-04-10]
- [12] Fischer István. In: *Katolikus Lexikon*. [on-line] Available on – URL ><http://lexikon.katolikus.hu/F/Fischer.html>< [cit. 2023-04-27]
- [13] *Rituale Agriense*. Buda: Typis Regiae Universitatis Pestanae. 1815.
- [14] HIŠEM, C. (2010). *Prehľadné dejiny Košickej arcidiecézy*. – Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, ISBN 978-80-7165-810-8, 103 s., 116 s.
- [15] Samassa József. In: *Katolikus Lexikon*. [on-line] Available on – URL ><http://lexikon.katolikus.hu/S/Samassa.html>< [cit. 2023-04-26]
- [16] HIŠEM, C. (2010). *Prehľadné dejiny Košickej arcidiecézy*. – Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, ISBN 978-80-7165-810-8, 151 s., 157 s., 164 s., 175 s.

TITULNÉ STRANY JEDNOTLIVÝCH RITUÁLOV

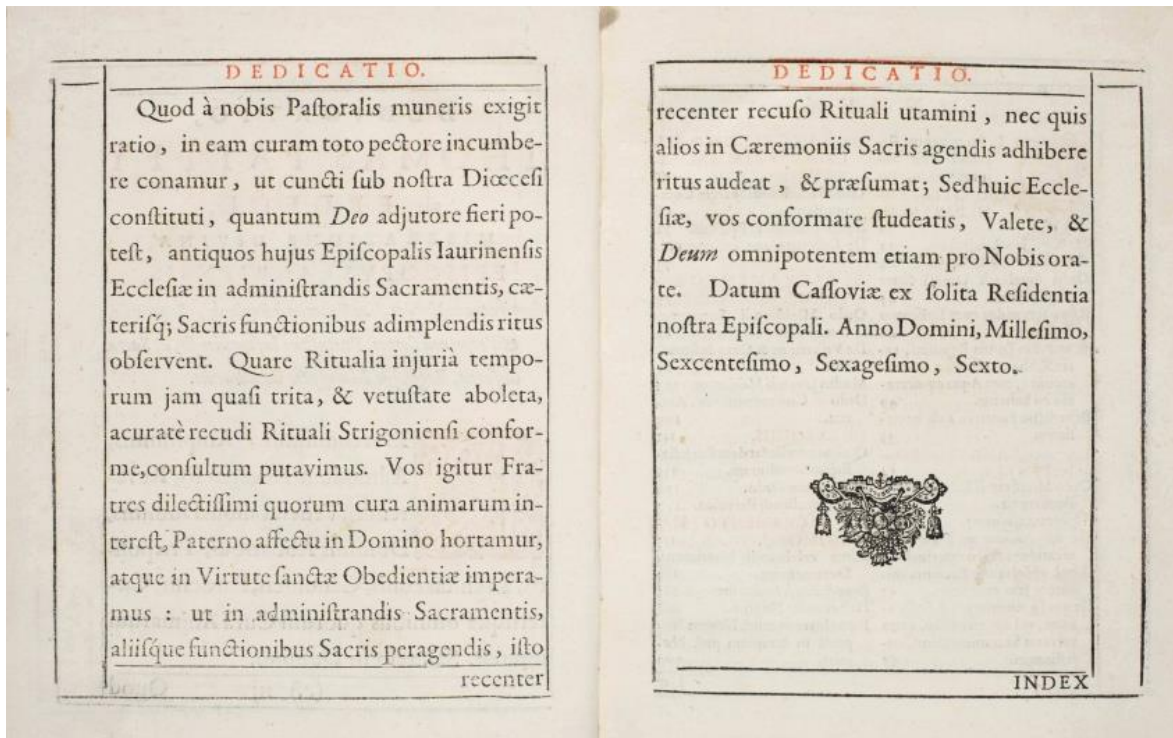
RA 1666 PALFFY

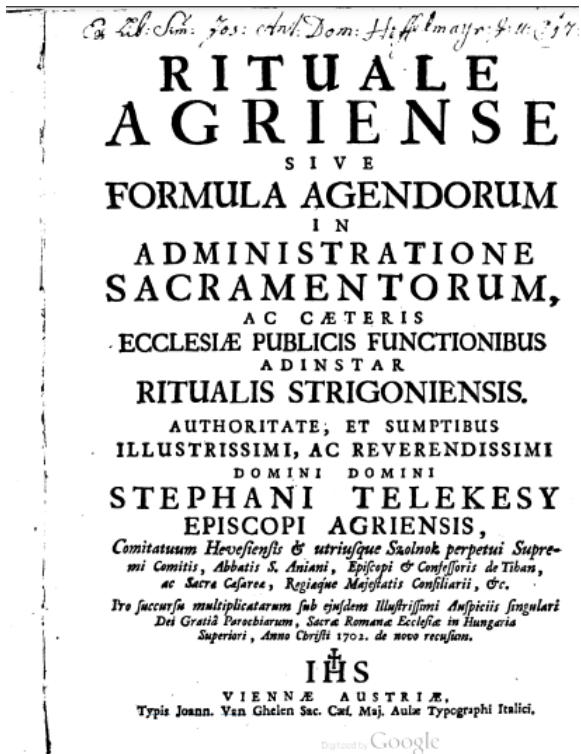
Prvé strany RA 1666 PALFFY

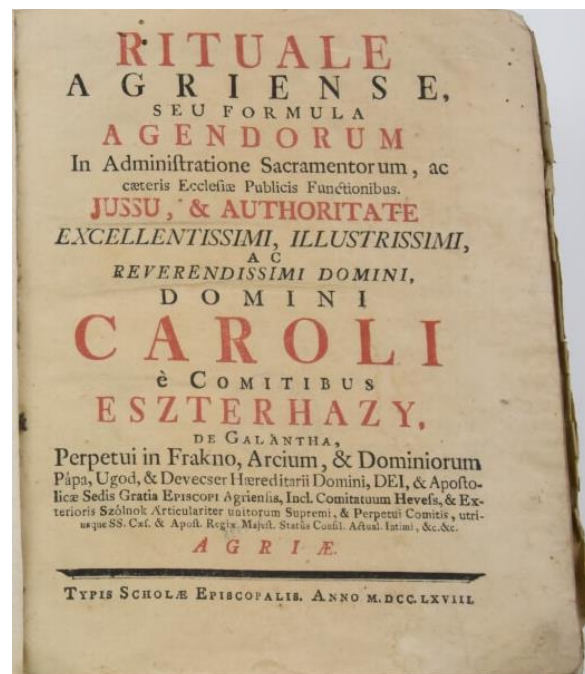
RA 1666 druhá časť úvodnej buly

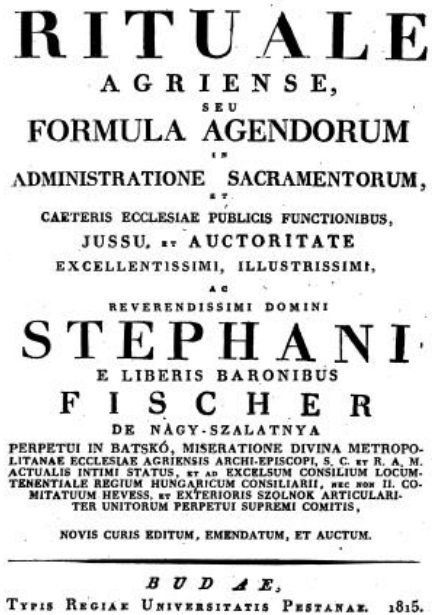
RA 1702 TELEKESY

RA 1768 ESZTERHAZY

RA 1815 FISCHER

RA 1898 SAMASSA

